

**YURAK ISHEMIK KASALLIKLARI BOR QARIYALARNI
PARVARISHLASHDA O'RTA TIBBIYOT XODIMLARINI O'RNI**

Norin Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi tibbiyot texnikumi

maxsus fan o'qituvchisi

Fan: Gerantologiya

Yusupova Xulkarxon Atamirzayevna

Elektron pochta: h41723827@gmail.com

Tel: +998993231672

Annotatsiya: Yurak ishemik kasalligi (YIK) qariyalarda keng tarqalgan kasallik bo'lib, nogironlik va o'limga olib kelishi mumkin. O'rta tibbiyot xodimlari (OTX) YIK bilan og'rigan qariyalarga kompleks yordam ko'rsatishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqola YIK bilan og'rigan qariyalarni parvarishlashda OTXning rolini, vazifalarini, ahamiyatini va muammolarini o'rganadi. Shuningdek, OTXning bilim va ko'nikmalarini oshirish, ularning ish yukini kamaytirish va motivatsiyasini oshirish yo'llari ham muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Yurak ishemik kasalligi, qariyalar, o'rta tibbiyot xodimlari, parvarish, hamshiralik, geriatriya.

Kirish

So'nggi yillarda dunyo aholisining o'rtacha umr ko'rish davomiyligi ortib bormoqda. Bu esa, o'z navbatida, qariyalarda surunkali kasalliklarning, xususan, yurak-qon tomir kasalliklarining ko'payishiga olib kelmoqda. Yurak ishemik kasalligi (YIK) qariyalarda eng ko'p uchraydigan kasalliklardan biri bo'lib, yurak mushaklariga qon yetkazib berishning buzilishi natijasida kelib chiqadi va stenokardiya, miokard infarkti, yurak yetishmovchiligi kabi asoratlarga olib kelishi mumkin. YIK bilan og'rigan qariyalarga kompleks tibbiy, ijtimoiy va psixologik yordam ko'rsatish zarur.

O'rta tibbiyot xodimlari (OTX) YIK bilan og'rigan qariyalarni parvarishlashda muhim rol o'ynaydi. Ular bemorlarga dori-darmonlarni berish, hayotiy ko'rsatkichlarni kuzatish, shaxsiy gigiena qoidalariga rioya qilishga yordamlashish,

bemorlar va ularning oila a'zolariga ta'lim berish, psixologik yordam ko'rsatish, reabilitatsiya tadbirlarini o'tkazish kabi ko'plab vazifalarni bajaradilar. OTXning professionalizmi va bemorlarga bo'lgan mehr-shafqati qariyalarning hayot sifatini yaxshilashga va kasallikning og'ir oqibatlarini kamaytirishga yordam beradi.

Maqsad va vazifalar

Ushbu maqolaning maqsadi YIK bilan og'rigan qariyalarni parvarishlashda OTXning rolini har tomonlama ochib berishdir.

Quyidagi vazifalar maqsadga erishish uchun qo'yilgan:

1. YIK bilan og'rigan qariyalarni parvarishlashda OTXning vazifalarini batafsil aniqlash.
2. OTXning bilim va ko'nikmalariga qo'yiladigan zamonaviy talablarni belgilash.
3. OTX duch keladigan muammolarni aniqlash va ularni hal qilish yo'llarini topish.
4. OTXning kasbiy kompetentligini oshirish, ish yukini kamaytirish va motivatsiyasini oshirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

Asosiy qism

YIK bilan og'rigan qariyalarni parvarishlashda OTXning roli

OTX YIK bilan og'rigan qariyalarni parvarishlashda quyidagi asosiy rollarni bajaradi:

- **Klinik parvarish va monitoring:**
 - Bemorning umumiy ahvolini baholash, shikoyatlarini aniqlash va tibbiy karta yoki elektron sog'liqni saqlash tizimiga qayd etish.
 - Hayotiy ko'rsatkichlarni (qon bosimi, puls, tana harorati, nafas olish tezligi, qonda kislorod saturatsiyasi) muntazam ravishda o'lchash, dinamikani kuzatish va shifokorga xabar berish.
 - Shifokorning ko'rsatmalariga muvofiq dori-darmonlarni (tabletkalar, in'ektsiyalar, infuziyalar) to'g'ri dozalash va qabul qilish yo'llari bilan berish, dori qabul qilish vaqtini nazorat qilish.

- Yurak yetishmovchiligi, stenokardiya xurujlari, aritmiyalar, gipertonik krizlar va boshqa asoratlar paydo bo'lganda birinchi yordam ko'rsatish (kislorod berish, EKG olish, shifokorni chaqirish).

- Bemorning holatini og'irlashtiradigan xavf omillarini (chekish, ortiqcha vazn, kamharakatlilik) aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha maslahatlar berish.

- Yara parvarishi, kateterlarni parvarishlash, drenajlarni nazorat qilish kabi invaziv muolajalarni bajarish.

- **Ta'lim berish va maslahat:**

- Bemorlar va ularning oila a'zolariga YIK haqida, kasallikning sabablari, belgilari, asoratlari va davolash usullari haqida tushunarli ma'lumot berish.

- Kasallikni boshqarish, dori-darmonlarni qabul qilish tartibi, nojo'ya ta'sirlari va ularni bartaraf etish usullari haqida ma'lumot berish.

- Sog'lom turmush tarzini olib borish, jismoniy faollikning turi va intensivligi, parhezning ahamiyati, tuz iste'molini cheklash, xolesterinni kamaytirish bo'yicha tavsiyalar berish.

- Stressni boshqarish, dam olish usullari, uyqu gigienasi haqida maslahatlar berish.

- Kasallikning o'z-o'zini boshqarish bo'yicha ko'nikmalarni o'rgatish, masalan, qon bosimini o'lchash, pulsni hisoblash, vaznni nazorat qilish.

- **Psixologik yordam va qo'llab-quvvatlash:**

- Bemorlarga va ularning oila a'zolariga psixologik yordam ko'rsatish, ularning his-tuyg'ularini (qo'rquv, tashvish, depressiya) tushunishga harakat qilish.

- Kasallik bilan bog'liq stress va tashvishni kamaytirishga yordam berish, optimistik kayfiyatni saqlashga ko'maklashish.

- Bemorlarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlash, ularni faol hayot tarziga qaytishga rag'batlantirish.

- Qiyin vaziyatlarda (kasallikning og'irlashishi, asoratlar) bemorlar va ularning oila a'zolarini qo'llab-quvvatlash, ularga umid berish.

- **Reabilitatsiya va ijtimoiy yordam:**

- Shifokor ko'rsatmasi asosida reabilitatsiya tadbirlarini o'tkazish (jismoniy mashqlar, nafas olish gimnastikasi, massaj).
- Bemorlarning mustaqil harakatlanishiga, o'z-o'ziga xizmat qilishiga yordam berish.
- Ijtimoiy xizmatlar, nogironlikni rasmiylashtirish, sanatoriy-kurort davolanishi kabi masalalar bo'yicha ma'lumot berish.
- Bemorlarni qo'llab-quvvatlash guruhlariga yo'naltirish, ularga o'z tajribalari bilan bo'lishish imkoniyatini yaratish.

- **Koordinatsiya va hujjatlashtirish:**

- Bemorlar, shifokorlar, fizioterapevlar, ijtimoiy xodimlar va boshqa mutaxassislar o'rtasida aloqani ta'minlash, parvarish rejasini muvofiqlashtirish.
- Tibbiy hujjatlarni (bemorning kartasi, hamshiralik varaqasi, dori-darmonlarni buyurish varaqasi) to'g'ri va to'liq yuritish, barcha kuzatuvlar va muolajalarni qayd etish.
- Bemorning ahvoli haqida shifokorga muntazam ravishda xabar berish, yuzaga kelgan muammolarni muhokama qilish va yechimlar topish.

OTXning bilim va ko'nikmalariga qo'yiladigan zamonaviy talablar

YIK bilan og'rig'an qariyalarga samarali va sifatli yordam ko'rsatish uchun OTX quyidagi bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak:

- **Nazariy bilimlar:**

- YIKning etiologiyasi, patogenezi, klinik ko'rinishlari, diagnostikasi (EKG, Exokardiografiya, koronar angiografiya) va davolash usullari (dori-darmonlar, angioplastika, koronar shuntlash) haqida chuqur bilimga ega bo'lish.
- Qariyalarning fiziologik va psixologik xususiyatlari, geriatrik kasalliklar, polipragmaziya (bir vaqtning o'zida ko'p dori qabul qilish) haqida bilimga ega bo'lish.
- Yurak-qon tomir kasalliklarining asoratlari (yurak yetishmovchiligi, aritmiyalar, tromboemboliya) va ularning oldini olish usullari haqida bilimga ega bo'lish.

- Sog'lom turmush tarzi, to'g'ri ovqatlanish, jismoniy faollik va stressni boshqarish usullari haqida bilimga ega bo'lish.

- Tibbiy axloq qoidalari, bemorlarning huquqlari va xavfsizligi haqida bilimga ega bo'lish.

- **Amaliy ko'nikmalar:**

- EKGni o'qiy olish, hayotiy ko'rsatkichlarni baholash, dori-darmonlarni to'g'ri qo'llash, in'ektsiya va infuziyalarni texnik jihatdan to'g'ri bajarish ko'nikmalariga ega bo'lish.

- Yurak-qon tomir kasalliklarining asoratlarida (stenokardiya xuruji, yurak yetishmovchiligi, aritmiya) birinchi yordam ko'rsatish ko'nikmalariga ega bo'lish.

- Yara parvarishi, kateterlarni parvarishlash, drenajlarni nazorat qilish kabi invaziv muolajalarni bajarish ko'nikmalariga ega bo'lish.

- Bemorlarni ko'tarish, o'tkazish, ularning holatini o'zgartirish kabi asosiy parvarish ko'nikmalariga ega bo'lish.

- Tibbiy asbob-uskunalar (defibrillyator, EKG apparati, pulsoksimetr) bilan ishlash ko'nikmalariga ega bo'lish.

- **Muloqot va psixologik ko'nikmalar:**

- Bemorlar va ularning oila a'zolari bilan samarali muloqot qilish, ularning savollariga javob berish, tushuntirishlar berish ko'nikmalariga ega bo'lish.

- Bemorlar bilan empatiya qilish, ularning his-tuyg'ularini tushunish, ularga psixologik yordam ko'rsatish ko'nikmalariga ega bo'lish.

- Ta'lim berish, maslahat berish, bemorlarni rag'batlantirish ko'nikmalariga ega bo'lish.

- Konfliktli vaziyatlarni hal qilish, qiyin bemorlar bilan ishlash ko'nikmalariga ega bo'lish.

- **Boshqa ko'nikmalar:**

- Jamoada ishlash, shifokorlar va boshqa tibbiyot xodimlari bilan hamkorlik qilish ko'nikmalariga ega bo'lish.

- Tibbiy hujjatlarni to'g'ri yuritish, kompyuterda ishlash ko'nikmalariga ega bo'lish.
- Ilmiy maqolalar o'qish, yangi tibbiy texnologiyalar va davolash usullarini o'zlashtirish ko'nikmalariga ega bo'lish.
- Kasbiy axloq qoidalariga rioya qilish, o'z kasbiy mas'uliyatini anglash ko'nikmalariga ega bo'lish.

OTX duch keladigan muammolar

YIK bilan og'rigan qariyalarni parvarishlashda OTX quyidagi muammolarga duch kelishi mumkin:

- **Yuqori ish yuki:** Bemorlarning ko'pligi, vazifalarning xilma-xilligi va ko'pligi OTXning ish yukini oshiradi, bu esa charchoqqa, stressga va kasbiy yonishga olib kelishi mumkin.
- **Bilim va ko'nikmalarning yetishmasligi:** Zamonaviy tibbiyotning rivojlanishi, yangi davolash usullari va texnologiyalarning paydo bo'lishi OTXdan doimiy ravishda o'z bilim va ko'nikmalarini oshirib borishni talab qiladi.
- **Psixologik stress:** Qariyalar bilan ishlash, ularning og'ir ahvoli, o'lim bilan yuzma-yuz kelish OTXda psixologik stressni keltirib chiqarishi mumkin.
- **Ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning yetishmasligi:** OTXning mehnatini yetarli darajada qadrlamaslik, ularning jamiyatdagi obro'sining pastligi, moddiy rag'batlantirishning kamligi ularning motivatsiyasini pasaytiradi.
- **Ish sharoitlarining yomonligi:** Ish joyidagi noqulay sharoitlar (kam yoritilganlik, shovqin, havoning ifloslanishi), zarur jihozlar va materiallarning yetishmasligi OTXning ish sifatiga ta'sir qiladi.

OTXning kasbiy kompetentligini oshirish, ish yukini kamaytirish va motivatsiyasini oshirish bo'yicha tavsiyalar

OTXning YIK bilan og'rigan qariyalarga yordam ko'rsatish bo'yicha bilim va ko'nikmalarini oshirish, ish yukini kamaytirish va motivatsiyasini oshirish uchun quyidagi tavsiyalarni amalga oshirish mumkin:

- **Ta'lim va o'qitish:**

- OTX uchun YIK, geriatriya, palliativ yordam, muloqot psixologiyasi bo'yicha muntazam ravishda o'quv kurslari, seminarlar, konferentsiyalar va treninglar tashkil etish.
- Simulyatsion markazlarda amaliy ko'nikmalarni oshirish bo'yicha mashg'ulotlar o'tkazish.
- Masofaviy ta'lim platformalaridan foydalanish, onlayn kurslarda qatnashish imkoniyatini yaratish.
- Tajribali mutaxassislar rahbarligida mentorlik dasturlarini tashkil etish.
- **Ish yukini kamaytirish:**
 - OTXning ish yukini adolatli taqsimlash, bemorlar sonini optimallashtirish.
 - Tibbiy yozuvlarni elektronlashtirish, ma'lumotlarni kiritish va qayta ishlashni avtomatlashtirish.
 - Yordamchi xodimlarni (sanitarlar, yordamchi hamshiralar) jalb qilish, ularga asosiy parvarish vazifalarini topshirish.
 - Texnologiyalardan (telemonitoring, mobil ilovalar) foydalanish, bemorlarning ahvolini masofadan kuzatish va maslahat berish.
- **Motivatsiyani oshirish:**
 - OTXning mehnatini qadrlash, ularga minnatdorchilik bildirish, kasbiy yutuqlarni e'tirof etish.
 - Moddiy rag'batlantirish tizimini (mukofotlar, qo'shimcha to'lovlar) takomillashtirish.
 - Kasbiy o'sish imkoniyatlarini yaratish, malaka oshirish kurslariga yo'naltirish, rahbarlik lavozimlariga ko'tarilish imkoniyatini berish.
 - Sog'lom ish muhitini yaratish, jamoada do'stona munosabatlarni o'rnatish, psixologik yordam ko'rsatish.
 - OTXning jamiyatdagi obro'sini oshirish, ommaviy axborot vositalarida ularning mehnatini yoritish.

Xulosa

YIK bilan og'rigan qariyalarni parvarishlashda OTX muhim va ko'p qirrali rol o'ynaydi. Ularning vazifalari klinik parvarishdan tortib, ta'lim berish, psixologik yordam ko'rsatish va reabilitatsiyagacha bo'lgan keng doirani qamrab oladi. OTXning kasbiy kompetentligini oshirish, ish yukini kamaytirish va motivatsiyasini oshirish orqali YIK bilan og'rigan qariyalarga ko'rsatiladigan yordam sifatini sezilarli darajada yaxshilash mumkin.

Tavsiyalar

- Sog'liqni saqlash vazirligi va boshqa tegishli tashkilotlar OTXning YIK bo'yicha bilim va ko'nikmalarini oshirishga qaratilgan davlat dasturlarini ishlab chiqishi va amalga oshirishi kerak.
- Tibbiyot kollejlari va universitetlari o'quv dasturlariga geriatriya va palliativ yordam bo'yicha qo'shimcha modullarni kiritishi kerak.
- Sog'liqni saqlash tashkilotlari OTXning ish sharoitlarini yaxshilash, ularning mehnatini rag'batlantirish va kasbiy o'sish imkoniyatlarini yaratishi zarur.
- OTXning YIK bilan og'rigan qariyalarni parvarishlashda erishgan yutuqlari va tajribalarini ommalashtirish, ularni kasbiy hamjamiyatda e'tirof etish muhim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Akademik V.Vohidov nomidagi Respublika ixtisoslashtirilgan kardiologiya ilmiy-amaliy markazi. (2023). *Yurak ishemik kasalligi: diagnostika va davolash bo'yicha klinik qo'llanma*. Toshkent.
2. Alimov, A.V., va boshq. (2018). *Kardiologiya: darslik*. Toshkent: Yangi asr avlodi.
3. Nasriyev, R.R., va boshq. (2020). *Geriatriya: o'quv qo'llanma*. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti.
4. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. (2022). *Kardiologiya yo'nalishi bo'yicha klinik protokol*. Toshkent. (Vazirlikning rasmiy saytida e'lon qilingan protokollar)
5. Rahimov, F.A. (2015). *Yurak yetishmovchiligi: diagnostika va davolash*. Toshkent: Ibn Sino nashriyoti.